

...Sitten kun loma alkaa! Unohtumaton loma -muistitietokeruu

Työväen Muistitietotoimikunta järjesti 1.10.2010-31.3.2011 välisenä aikana loma-aiheisen Unohtumaton loma -muistitietokeruun. Lomaa tarkasteltiin työn vastapainona tavoitteena saada talteen laaja-alainen kertoma-arkisto kuvaamaan viime vuosikymmenen elämänlaadun muutosta. Lähtökohtana pidettiin kesälomanviettoa sulkematta ns. lamalomaakaan pois lomautusmuistojen keruun alkuna. Keruu kysyi ensimmäistä kesälomaa, työntekijän lomaa ja tuettua lomaa. Keruusta muodostui ainutlaatuinen perinnearkisto kertomaan työn ja vapaa-ajan muuttuneista suhteista.

Keruu tuotti 303 vastausta yhteensä 2 900 liuskaa lomamuistoja. Vastaajakunta jakautui 90 ja 17 ikävuoden välille, naisia heistä oli 196 ja miehiä 107. Suurin ikäryhmä kattoi isot ikäluokat, jolloin vuosien 1934-1954 välillä syntyneitä vastasi 173 kirjoittajaa. Keruuseen saattoi vastata verkkosivuille laadittua keruuesitettä käyttäen tai perinteisen paperisen esitteen pohjalta. Työväen Muistitietotoimikunnan runsaasta 120 aktiivisesta kirjoittajasta keruuseen osallistui 82 vanhemman polven muistelijaa. Vastaussato kuvaa näin ollen laajasti eri väestöpiirien ja vuosikymmenten lomankäyttöä, erikoisesti matka- ja perhelomien yleistymisen.

Millainen lomakuva

Loma osoittautui olevan yksityistä yksityisempää aikaa ja vapauden käsityksen arkinen ulottuvuus; teen sen sitten, kun loma alkaa! Lapset ovat odottaneet leirille pääsyä tai hetkeä, jolloin vanhempien loma alkaa. Lomalla kanssaihminen paljastuu, on ihana, mukava, rasittava tai sietämätön. Jotkut haluavat olla lomalla kokonaan omassa rauhassa, korvessa, toiset tavata sukulaisia, mutta unohtumaton loma on myös pieleen mennyt loma tai synkimmillään murhenäytelmä. Niin tässäkin lomakeruussa.

Lomamuistelmat liittyvät eniten ajopeliin, ensimmäisen henkilöautoon ja sillä tehtyyn perheen telttä- ja lomamatkaan Pohjois-Suomeen, Lapin matkoihin. Automerkit, matkavarusteet, vanhempien väliset suhteet, lomakassa, ajomatkat ja leirikohteet tulevat elävinä esiin 1960-luvun autoistumisen aikakaudelta. Neljän viidestä palkitusta lomakuvauksesta vastaus on matkakuvauksena. Palkintoraati nosti ns. tavallisen ihmisen lomamuistoista esille liikkumisvapauden ja perhesuhteet.

Unohtumaton loma -keruun arvosteluraadin muodostivat puheenjohtajina rouva Eeva Ahtisaari ja tietokirjailija Sakari Kiuru sekä jäsenenä päätoimittaja Sanni Halla-aho, viestintäpäällikkö Tuomo Lilja, professori Pirjo Lyytikäinen, toiminnanjohtaja Päivö Puhakainen, professori Lotte Tarkka ja puheenjohtaja Esa Vilkuna. Keruun vastaavat toimihenkilöt olivat dosentti Anu-Hanna Anttila ja fil.lis. Risto Reuna.

Palkitut:

Ensimmäinen palkinto, 800 euroa, Lasse Dahlroos Porista

Aihe: Merimiehen moottoripyörämatka Norjaan

- Tekstin läpäisee kirjoittajan intohimo moottoripeleihin ja myös ammatillinen orientaatio: merimies on nuoruutensa myyttisellä matkalla ja bensa haisee. Moottoripyörämatkan kuvauksen teknispainotteisen pinnan alla kertomus lomasta on taidokkaasti rakennettu. Ajaessaan moottoripyörällä suurella matkallaan heräävät muistot lapsuuden lomista: lomasta aukeaa aikaikkuna muiden aikojen lomiin ja sitä kautta yhteiskunnalliseen muutokseen. Paluu lapsuuden lomiin toistuu myös myöhemmin kertomuksessa. Matkakertomuksen emotionaalista latausta korostaa anonyymin naismotoristin läsnäolo, ja siitä jäänyt kaihomieli. Miespuolisen matkatoverin arviossa kirjoittaja ilmaisee myös ankaraa työmoraaliaan: lomallakaan ei saisi olla laiskana. Jos työtä ei ole, ei ole lomaakaan.

Toinen palkinto, 400 euroa, Salme Koskelo Taivalkoskelta

Aihe: Kirvesmiesperhe punaisella Skodalla Lappiin

- Lapsuuden lomaa kehystävät taloudelliset reunaehdot: isän urakat ja tilit. Koskelo kirjoittaa kauniisti, ja lukijalle syntyy voimakas mielikuva kirvesmiehen perheestä keittiön pöydän ääressä avatun lomarahapussin ääressä. Säästämiseen osallistui koko perhe. Lapsuuden lomien kuvaus on nostalgista ja tarkkaa: perheyhteys, isän ja äidin olemus, lomalta kerätyt kivet, luonnonilmiöiden kokeminen, Skodan pakkaus esitetään harvoin vedoin ja lapsen näkökulmasta. Myös tässä kirjoituksessa lapsuuden tai nuoruuden lomamuisto rinnastetaan uudempaan kokemukseen. Lapsuudenperheen sijaan Koskelo on 50 vuotta myöhemmin lomamatkalla sisarensa kanssa Unkarissa. Kahden keski-ikäisen sisaruksen irtiotto mitä ilmeisimmin seesteisistä mutta rutinoituneista perhekuvioista kuvataan lyhyesti mutta matkanteon pieniin itsestäänselvyyksiin esteettistä arvoa ladaten: pakkausten sisällöt, lentomatkan rituaalit, lentoonnousun tunne ja lomavapauden illuusio. Sisarusten matka poikkeaa lapsuuden lomamatkasta. Enää ei loma asetu taloudelliseen kehukseen, vaan

perheellisten naisten arkeen: vain lomalla näillä naisilla on aikaa itselleen. Kenkiäkin on mukana viidet, ja on lupa herkutella.

Kolme 100 euron rahapalkintoa:

Salme Javanainen, Kemistä

Aihe: ”Lihotusleiri”, lapsuuden kesäleirikokemus

- Lapsuuden kesäleirikokemus kuvataan ruumiillisina muistoina: loma oli sitä, mitä syötiin. Epäsuorasti keskittyminen ruokailuun kertoo loman vastakohtana olevan arjen niukkuudesta, jopa nälästä. Leirilomalta palattua koti on vieras; myös tämä matkailijan ydinkokemus heijastetaan ruoansaantiin. Lapsen näkökulmasta hahmottuva tarina päättyy yllättävällä tekstilajin vaihdoksella: yleisenä historiana, paljastetaan kuvatun kaltaisten ”lihotusleirien” yhteiskunnallinen merkitys. Yllättävä loppu luo vaikuttavan kaksoisvalotuksen ja näyttää, miten yksityinen muisto asettuu historian rakenteisiin.

Sirpa Kalliokoski, Nokialta

Aihe: ”Enot ja Volvot”

- ”Enot ja Volvot” on riemukas kuvaus yhden suvun ajasta kesien kautta: suvun historian merkkipaaluja ovat Ruotsiin muuttaneiden enojen vierailut Suomessa. Kuinka Ruotsissa siirtotyöläisinä olo kuvataan parhaiten lomilla päin ja sitten totuus paljastuu, kun enot palaavat ikämiehinä Suomeen juurtumatta koskaan Ruotsiin. Hieno tekstikuvaus ilmentää keruusadossa valottaa lomaan sisältyviä kulttuuria ja sosiaalisia merkityksiä.

Veli Lodvonen, Hämeenlinnasta

Aihe: ”Antero se oli”

- Kahden pariskunnan lomamatka Las Palmasiin on kulttuurihistoriallisesti merkittävä kuvaus keihäsmatkailun alkua ajoilta. Lodvonen havainnoi usein kuullut kliseet ryyppäyksestä ja grillijuhlista, mutta ei moralisoi, vaan näyttää, miksi keihäsmatka vastasi vapauden ja ylellisyyden kaipuuseen. Kieliä ja kulttuureja hienostelemattomat ja taitamattomat suomalaiset nauttivat ilmastosta, joka on ”kuin lehmän henkäys, lämmin ja kostea”. Kahden pariskunnan yhteinen kokemus vaikuttaa ristiriidattomalta ja merkittävältä, vaimon kättä puristaessa onnea voi kuvata vain tunteena siitä, että tässä ja nyt, ”tämä oli totta”. Keihäsmatkakuvaus

päätyy historioivalla katsauksella pariskunnan lomaviettotapojen muutokseen, joka kiteytyy lakoniseen taulukkoon lomakohteista.

Keruuta tukivat eri tavoin loma-alan järjestöt, ammattiliitot sekä Viking Line toisin kuin valtion perinne- ja museotallentamot, joille ei riittänyt mielenkiintoa tukea työväenperinnettä.

Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma, sekä lomatyypit

I. Vastaajamäärä, tulkinnat liuskoina, sukupuolijakauma

Kirjoittajia **216**

Kirjoituksia **303**

Liuskatulkinta **2900** liuskaa

Kirjoituksia Naisilta **196** **65%**

Miehiltä **107** **35%**

II. Ikätaulukko, ikäporrastus viiteen luokkaan

1. Ennen vuotta 1935 syntyneet = **45**
2. 1934-1954 syntyneet (suuret ikäluokat) = **173**
3. 1955-1964 = **50**
4. 1965-1979 = **24**
5. 1980 ja sen jälkeen syntyneet = **11**

III. Lomatyypit, sisäinen jaottelu

1. Lapsuuden, oman kodin ja kouluajan lomamuistot (mökkiloma, mummola) = **75**
2. Kotimaan ja Lapinlomat = **142**
3. Ulkomaanlomat = **124**
4. Opinto- ja häälomat = **9**
5. Tuetut lomat = **19**
6. Lomautusmuistot, pakkolomat = **8**